

Harry verraste me met

“Het universum is gemaakt van verhalen, niet van atomen” (Muriel Rukeijser)

4 interviews

in het kader van de leergang Total Coaching I

met Harry van Ingen, kunstenaar in het stellen van vragen

en met mijn drie loopbaancoaches

Aggy van Caldenborgh

Jaap Schellinger

Esther van Essen

Hier schrijf ik de woorden van Harry van Ingen uit om ze te wegen en om ze recht te doen.

Ik bevroeg Harry, Aggy, Esther en Jaap naar aanleiding van het boek van Cobi Brouwer "Onorthodoxe interventies bij coachen. De kunst van het ontregelen". (Uitgeverij Nelissen, Soest, 2002).

Cobi Brouwer formuleert in dit boek (op blz. 87/88 Tien persoonlijke geboden voor een coach:

- 1) Ken uzelf
- 2) Ontwikkel uw interne feedbacksysteem
- 3) Houd van uzelf
- 4) Neem risico's
- 5) Wees geïnteresseerd
- 6) Word 'ontwetend'
- 7) Laat oordeel los
- 8) Wees gedisciplineerd
- 9) Neem verantwoordelijkheid
- 10) Zoek een leraar

Ik vroeg wat ze daarop te zeggen hadden.

'k Gebruik 'de klant' en 'hij' voor diegene die gecoacht wordt.

Ik las het boek van Cobi Brouwer voor de module Provocatief Coachen van de leergang Total Coaching I. Met Harry had ik het al eens eerder gehad over provocatief coachen en hij had toen laten weten, dat hij er niet zo gecharmeerd van was. We kwamen daar in dit gesprek op terug.

H: 'Uitdagen', zoals Jeffrey Wijnberg dat op de T.V. naar voren brengt, kan de bedoeling van coaching niet zijn. Provocerend zijn, zeker in de eerste sessie, kan de klant ontdaan maken. Dat heb ik bij hem zien gebeuren. Er was sprake van overkill, van klein maken. Mijn coaching gaat er vanuit dat we gelijkwaardig zijn. Ik zeg niet gelijk.

Ik zou provocatief confronterend willen vervangen door: duidelijk zijn. Of: een spiegel zijn. Bijvoorbeeld als je als coach een beeld geeft van waar de klant naar toe zou gaan zonder dat hij dat zou willen. Je kunt mensen niet behoeden voor rampspoed, maar je zou misschien wel eens kunnen vertellen, wat er zou gebeuren als hij doorgaat op zijn pad. Confronteren is een onderdeel van, niet een voortdurende houding. En dan nog: dan moet er ook nog naar geluisterd willen worden. Het moet ook binnen komen.

Ik snap het confronterende; daarin wil je ook iemand echt z'n ogen openen. En dan zit ik altijd even te twijfelen: waar moet ik mensen hun ogen voor laten openen? Ze moeten zichzelf leren zien. Dan worden ze geconfronteerd met hun eigen gedrag, wat dat oplevert! Confronterend moet niet bestraffend zijn. Ik wil niet bestraffend zijn, geen vingertje opheffen. Want dan ben ik niet meer gelijkwaardig bezig. Die matchsverhouding wil ik absoluut niet in coaching.

Ik vind het confronterende vaak nog het meest opleveren, het meeste effect hebben als je iets vertelt wat er naast ligt. Dat deed onze lieve Heer ook. Die vertelde parabels, verhalen, anekdotes. Als je een vergelijking of een sprookje vertelt waarin de klant z'n eigen gedrag kan zien, is dat vaak veel confronterender.

Ik spreek altijd graag over 'leermeester', de verhouding tussen leermeester en leerling. Dat zijn twee rollen. Maar ik merk ook, dat in gesprekken deze twee rollen ogenblikkelijk kunnen omdraaien. Wat daarbij hoort is wat mij betreft pure onbaatzuchtigheid. Als je niet vanuit een onbaatzuchtige houding kunt coachen, kun je volgens mij ook niet een goede leermeester zijn. Zonder onbaatzuchtigheid is er geen open verhouding. Aan het begin van een traject moet het duidelijk zijn: ik mag wat zeggen, maar jij dus ook! En dat zal aan beide kanten soms best een beetje pijn kunnen doen. Dit moet wel gezegd worden. Anders ontstaat er een vorm van afhankelijkheid. Dat is wat mij niet past. Dus: gelijkwaardigheid is belangrijk en onbaatzuchtigheid is belangrijk en afhankelijkheid is niet belangrijk. Altijd telt toch de vraag: zie je mij wel? Confrontatie vol met oordeel, gericht op de output, bevalt mij niet zo. Dan houdt het vertrouwen op.

M: Dus je zegt met zoveel woorden, dat een provocatieve stijl zoveel gevaar in zich heeft om mensen af te schrikken, dat jij het daarom niet gauw zal inzetten in een coachingstraject?

H: Behalve als ik daar impliciet of expliciet toestemming voor heb gekregen. Bij mijn vraagstelling zit er altijd een toestemming van de anderen. En als het te dicht bij komt, moet de ander dat kunnen zeggen.

M: Die vraagstelling is jouw grote kunst, het belangrijkste instrumentarium om bloot te leggen? Zodat je in een relatie precies dat aspect van een probleem op dat moment kun pakken, waarvan jij denkt: dat is nu nodig om belicht te worden...?

H: Ja, maar het is aan de ander om dat te laten doen. Ik stel de vraag, ik wil het antwoord wel weten, maar de ander geeft aan wanneer dat mogelijk is. Mensen kunnen volschieten of zo. Of ergens last van hebben. Of je raakt iets van het verleden wat zoveel openrijt; dat ik me goed kan voorstellen dat mensen het daarover niet willen hebben.

Maar het bijzondere is: het antwoord komt altijd. Mensen voelen zich vrij om het moment te bepalen, waarop ze met het antwoord zullen komen. Zo wil ik graag zelf ook behandeld worden.

M: Als ik je zo hoor ben je voorzichtig, maar toch ook wel confronterend in je duidelijkheid. En dan wil je niet als een confronterende coach benoemd worden, want je bent al een socratische, maar je hanteert wel een provocatieve / confronterende stijl. Als de voorwaarden daar zijn.

H: Klopt, klopt, klopt. Maar ik hoop dat ik dan in ieder geval de ruimte krijg om even uit te leggen waarom ik de vraag stel en hoe het komt dat ik zo denk. Ik doe het niet zomaar voor de fun of zo. Want ik zie daar iemand met een probleem. Ik zit hier niet voor mezelf, maar voor zijn vraag; ik zie ook zijn verdriet.

M: Gebruik jij ook humor in je coaching?

H: Ja, er wordt veel gelachen. Ja, humor en relativering moet er gewoon bij. Altijd is er ook een tegenkant. Natuurlijk snap ik het verdriet. Maar vaak is er een niet-weten, dat er ook een witte kant aan zit. Nou, ik wil graag die witte kant ook laten zien.

Vroeger ben ik postbode geweest. En het bijzondere van postbode zijn is dat je mensen tegenkomt die niet kunnen lezen. Zij kunnen je om de tuin leiden van jewelste. Ze zeggen bijvoorbeeld: Ik heb m'n leesbril niet bij me, wil je me die brief voorlezen? Maar ik heb het altijd gehoord en gezien, dat wanneer analfabeten eenmaal leren lezen en schrijven, dan gaat er een wereld voor ze open. Zo is het ook bij mijn coaching. Wanneer mijn klanten leren lezen en leren zien, valt er opeens iets van ze af. Er ontstaat een vorm van vreugde. Ongelooflijk.

Mensen vertellen hun eigen verhaal. Ze hebben zichzelf nog nooit zo horen praten. Er worden door anderen geen vragen bij gesteld. Er wordt alleen maar gereageerd vanuit de eigen interpretatie. Daardoor krijg je ook altijd van die Babylonische spraakverwarringen. De vraag "Wat bedoel je nou precies?" of "Kun je dat nog eens uitleggen?" wordt niet gesteld. Er wordt niet nagegaan of er gesnapt wordt wat de ander zegt.

Mensen vertellen hun eigen verhaal. Eén van mijn standaardopmerkingen in een gesprek is: "Ik wil wel reageren op wat je vertelt, maar kun je me aangeven wanneer ik daarmee kan beginnen?" Want dat weet ik in ieder geval wanneer iemands verhaal klaar is. En dan het oordeelloze... dat is zo wezenlijk, zo wezenlijk.

M: Ik hoor je steeds zeggen: geen macht, geen oordeel, onbaatzuchtig... Het lijkt wel of je meer 'loos' wilt zijn, geen rol wilt hebben, de leegte voorstaat...

H: Dat klopt. Ik heb altijd heel veel moeite met mezelf, in de zin van: Ik moet hier eigenlijk niet zijn. Maar ik moet er bij zijn! Als mensen mij bedanken, zeg ik: "Ontzettend lief, in grote dankbaarheid aanvaard in je dank, maar zonder jou kan het echt niet". Ik kan hier wel gezellig gaan zitten, maar zonder en ander gebeurt hier dus niks... Ik heb iemand anders nodig waardoor het zo gaat zoals het moet gaan.

M: Wat bedoelde je met "Ik heb altijd heel veel moeite met mezelf?" Bedoel je "ego"?

H: Ja, ik denk dat als ik 'ego' zou gaan krijgen... Ik hoop dat iemand me dan ontzettend op m'n nummer gaat zetten. Dat is me vierkant uitscheldt, alle hoeken van de kamer laat zien. Als mensen met 'ego' gaan coachen, dan zakken alle broeken af. Dat is verschrikkelijk!

M: 'Ego' is niet iets wat bij coachen thuis hoort?

H: Absoluut niet. Dat moet tot nul gereduceerd zijn. Je mag wel weten wat je bent, wat je kan, maar als je daarmee aan de haal gaat...

Ik merk dat als ik mijzelf loslaat, ik veel beter mijn werk kan doen. Ik heb maar één ding en dat is luisteren en vragen stellen. Ik merk ook dat als ik naar al die technieken kijk, bijvoorbeeld van NLP... ik zit er met grootst respect naar te kijken. En ik vind 't ook altijd heerlijk als mensen daarover vertellen en om mee te doen aan oefeningen en als ik proefpersoon ben – dat vind ik erg geweldig, maar als ik me afvraag: “Wat mis ik nou?” of “Mis ik iets?”... Nee. Het start met die vraag. Het start echt met die vraag. En die andere dingen zijn middelen om misschien een beter antwoord te krijgen. Dus ik vind 't fantastisch dat andere mensen dat kunnen. Maar ja, ik denk: “Er zal toch ook iemand moeten zijn die af en toe een vraag stelt...” Daar heb ik dus nooit aan getwijfeld. Behalve aan of ik de goede vragen stelde. Ik ben wel steeds betere vragen gaan stellen. Ik vind het ook best wel lastig dat ik het wat drukker krijg. Waarom vind ik dat lastig? Omdat het net lijkt alsof het hier goed gaat. Maar als ik te veel ga werken; gaat het niet goed. Dus is het voor mij angstig zoeken naar een goede balans. En het liefst die ik het ook zonder geld. Dat vind ik ook altijd zo... Ja... ik heb niks met geld. En ik moet het er altijd over hebben en dat belast elke keer... Als iemand niet betaalt zeg ik: “Als u niet betaalt, schenk ik het u”.

Maar om nog even op confronterend coachen terug te komen. Ik heb zelf nare ervaringen met een provocatieve manier van optreden. Misschien ben ik er ook meer dan anderen gevoelig voor, komt het harder en sterker binnen dan bij een ander...

M: Ik heb geleerd en gemerkt dat de voorwaarde van confronterend coachen een egoloze, noem het onbaatzuchtige, gemoedstoestand is. Je doet het vanuit een helderheid, een scherpheid. Wanneer je je open stelt, stem je ook af op die helderheid, want vanuit die helderheid komen die vragen die jij stelt, of komt er wezenlijk contact met de ander en ben je ook in staat om op verschillende manieren te reageren.

Die helderheid heeft leegte en licht in zich. Die staat heeft per definitie een bepaalde vorm van kwetsbaarheid in zich, of hooggevoeligheid, noem het maar. Dus als mensen je daarin een steek n je hart geven, dan komt dat inderdaad hard aan. Tenzij je ook dat kunt zien als gedrag dat op dat moment door die ander niet anders kan worden getoond. Eén van de vooronderstellingen van NLP vind ik erg mooi en die is: mensen vertonen het gedrag dat voor hen op dat moment het best mogelijke is, in die situatie. Dus als iemand mij een stoot of steek wil geven in mijn kwetsbaarheid, dan doet ie dat omdat hij zich niet anders kan gedragen. Zo'n inzicht maakt dat ik een dergelijk gedrag beter kan nemen.

H: Ben ik het allemaal mee eens. Bij mij komt er nog een fase achter: je kunt het erover hebben. Soms komt het voor dat ik iemand kwets zonder dat ik dat wil. Dan wil ik het erover hebben hoe dat nou komt. Vaak is het eenvoudigweg een kwestie van semantiek, van de betekenis van woorden. Daarom geloof ik steeds meer in dat we geen conflicten hoeven te hebben. Duidelijkheid... ik vind het heerlijk! Maar dan moet het wel in liefde, in openheid, in onbaatzuchtigheid worden gedaan, over en weer.

M: Ik heb een boek gelezen dat gaat over onorthodoxe interventies bij/in het coachen. Cobi Brouwer heeft het geschreven. Zij heeft daarin tien persoonlijke geboden voor een coach geformuleerd. Daar wou ik je mee confronteren. Ik ben benieuwd of je het er mee eens bent en/of dat je ze zou willen nuanceren. Het eerste gebod is: Ken je zelf.

H: Als je jezelf niet kent, mag je geen enkele vraag stellen. En als het over confronteren gaat: je moet je eerst zelf confronteren voordat je dat bij een ander doet.

M: Dat is nogal wat: Je mag pas een vraag stellen als je jezelf kent. En wanneer houdt dat op, jezelf kennen?

H: Nooit.

M: Maar jij zit al te vragen...

H: Klopt. Tja, ik moet ergens beginnen. En daarom zeg ik ook steeds: Ik kan wel een goede vraag stellen, en het kan wel als een goede vraag ervaren worden, maar je moet elke keer afvragen: Is het wel een goeie vraag?

M: En dat doe je vanuit je zelfkennis?

H: Ja.

M: En die zelfkennis verbind je met egoloosheid?

H: Ja. Je merkt ook ogenblikkelijk wanneer je ego begint op te spelen. Bijvoorbeeld wanneer je succesvol begint te worden, omdat mensen naar je toe komen. Daarbij zou een gevoel kunnen ontstaan van: Ik heb het gemaakt. Dat gevoel met je direct op straat zetten. Dat werkt niet. Dan ga je produceren.

M: Het observeren van jezelf, is dat een belangrijke bezigheid van je?

H: Ja. En ik hoop dat anderen van mij zullen zeggen, dat ik mijn ego zo min mogelijk heb laten zien. Ik hoop dat ze dat uiteindelijk, als ik dood ben, zullen zeggen.

M: "Ken jezelf" is voor jou ruimer dan "Ken je ego".

H: Ja, en ik probeer mezelf te accepteren zoals ik ben. Daarnaast moet ik tegen de ander kunnen zeggen, dat ik ergens spijt van heb. Dit doet mij ook pijn. Dit doet ons beiden pijn.

M: Het tweede gebod is: Ontwikkel je interne feedbacksysteem.

H: Ja, daar hebben we het net over gehad.

M: Het derde is: Houd van jezelf.

H: Dat is zo wezenlijk! Zo wezenlijk! Ik zie zoveel mensen niet van zichzelf houden. Het heeft niks met zelfverheerlijking te maken. Het gaat er gewoon om dat je blij bent met jezelf. Dat je er bent, dat je er mag zijn. Houden van is egoloos. Als je van je ego gaat houden, hou je niet van jezelf. Voor mij is van jezelf houden: houden van zoals je bent, wat je bent.

M: Het vierde gebod is: Neem risico's. Neem jij risico's in het stellen van vragen?

H: Nou, ik vind risico nemen iets van wanneer je min of meer bewust denkt: Ik ga over die sloot springen en ik weet bijna zeker dat ik het niet haal. Maar bij het vragen stellen is dat bij mij meer een kwestie van: Ja, dit voel ik en het kan wel eens verkeerd aankomen, maar dan kan ik het er daarna nog eens, met een vraag, over hebben.

Weet je, ik zit vaak te twijfelen: Zal ik deze vraag stellen. En als je achteraf vraagt: "Vond je het erg dat ik die vraag stelde?" zeggen ze altijd: "Nee." Dus het valt wel mee met die risico's. Met dat je erover nadenkt, wordt het risico al min of meer weggehaald.

M: Omdat je dat dan toetst aan je interne feedbacksysteem?

H: Jajaja...

M: Of aan je integriteit?

H: Ja precies, daar gaat het om.

M: En dat is samenvallen met jezelf. Je positieve intenties vallen samen met jezelf.

H: Precies. Als er ooit nog eens iets gebeurt en ik moet verschijnen voor de rechter, dan zal ik geen advocaat meer nemen. Heeft geen enkele zin. Als ik veroordeeld zou worden, nou-oké-klaar. Maar mijn intentie is niet om iets verkeerd te doen. Kijk, het is anders als ik met een dronken kop in de auto ga rijden en ik rijd iemand aan. Ja, dan heb ik wel iets heel erg fout gedaan. Tja, risico's. Soms kan het wel eens verkeerd uitpakken. Ik heb in mijn praktijk in een enkel geval mensen die behoorlijk aan de zelfkant zitten. En ja, wat gebeurt er als er ineens iemand overlijdt of zelfmoord pleegt? Heb ik daar schuld aan? Ik heb natuurlijk nooit gezegd dat hij zelfmoord moet plegen. Ben ik erbij geweest? Ja, ik heb geprobeerd om het te voorkomen... Dat vind ik wel een heel kwetsbare situatie, moet ik zeggen. Je voelt je er toch op een bepaalde manier voor verantwoordelijk.

M: Je bent wel deelgenoot. Maar het zijn twee verschillende dingen: je voelt die verantwoordelijkheid en: je hébt de verantwoordelijkheid.

H: Ja, absoluut.

M: Nou ja, het vijfde gebod is: Wees geïnteresseerd.

H: Mmm.

M: Over het zesde hebben we het ook al gehad: Word 'onwetend'.

H: Mmm.

M: Het zevende is: Laat oordeel los.

H: Nou, laat meer los; heb geen oordeel. Mmm.

M: Het achtste gebod is: Wees gedisciplineerd.

H: Zonder dat kan niet!

M: Het negende gebod is wel leuk in verband met waar we het net over hadden: Neem verantwoordelijkheid.

H: Moet ik even over nadenken. Hoe moet ik dat interpreteren, lezen? Ik voel me verantwoordelijk als leermeester, om iemand iets te leren. En ik voel me ook verantwoordelijk voor m'n kinderen.

M: Het tiende gebod is: Zoek een leraar.

H: Volledig. Geweldig! Trouwens een wijze vrouw, die Cobi Brouwer, als ik het zo hoor. Hier kan ik heel erg van genieten. Alle tien geboden zijn waar.

Ik heb laatst een artikel geschreven over integriteit. Heb een vergelijking gemaakt tussen de ambtseed van ambtenaren en 'de tien geboden'. Er staan twee in die met integriteit te maken hebben: 'Ik ben eerlijk' en 'Ik heb genoeg'. Vond ik zo geweldig. Ik dacht: Dat is waar. Daar gaat het om. Waarom is er geen integriteit? Omdat mensen niet genoeg hebben, omdat er gegraaid wordt. Mensen zitten hier omdat ze ontslagen zijn en dat omdat de ander niet genoeg had... Het wordt allemaal zo eenvoudig. Dat doet me nog het meest deugd.